

УДК:821.163.41.09-94 Радовић А.

ИД: 188062220

Примљено: 2. септембра 2011.

Прихваћено: 25. новембра 2011.

Осврт

АКАДЕМИК ДР ЗОРАН М. ЛАКИЋ¹

ЦАНУ, Подгорица

ЗАПИСИ МИТРОПОЛИТА АМФИЛОХИЈА

Угледни издавач „Светигора“ – Цетиње објавила је недавно *Поменик новој Косовској стварања* (2011) у четири тома – аутора Црногорског митрополита др Амфилохија, које су за штампу приредили Радомир и Весна Ничевић. Врло значајно издање које је одмах скренуло пажњу стручне јавности и побудило очекивани интерес шире читалачке публике. Ријеч је о записима сачињеним на Косову и Метохији 1999. и 2000. године.

Мој запис о овим књигама почећу опоруком једног нашег познатог научника, који је некада био и ректор Београдског универзитета, и председник Српске академије наука и уметности, и председник Југословенске краљевске владе у избјеглиштву и надасве плодан и поуздан историограф. Цитираћу га *ad literam*:

„Лако је биљежити оно што се види, али је тешко видјети – оно што треба забиљежити!“

Професионалним историчарима увијек је на уму ова мудрост. Мислим да је, управо, на такав начин др Амфилохије – приступио писању ових књига,

¹ odn@canu.ac.me

које садрже његове дневничке записе, изјаве, интервјуе, чланке и расправе – о најделикатнијим темама које живот значе. У сваку од њих уткао је онај хуманизам и љубав према човјеку, што вјерник носи у срцу.

Осмотримо наслове само неких дјелова овога дјела: Има довољно сунца за све (299), Што не желиш себи – не чини другима (251), Ласно ћемо ако јесмо људи (253), Косовске светиње – свјedoци љубави јаче од смрти (297) итд. итд. Цитираћемо дио из текста – Нови косовски божури: „Срце ... то је човјек... Човјеков ум, никада друго и не ради – него оно што срце заповиједа... То што важи за једног човјека – важи и за све народе земаљске, за читав свијет.“

Не заборавља аутор да овај простор види и као љуто попреште. Не од јуче. Вјековима је такво. У тим љутим борбама прва на удару је истина. На њу сви насрну. Зато аутор поручује: Обнављајмо се вјером наших предака (36), Заборављени злочини извор су нових зала (109), Само Бог зна ко је отпао а ко није (164), Сабор и достојанство (215). Из овог посљедњег ћемо цитирати ријечи и мисао да је „Црква историјски везана за судбину свога народа“ (217). Она своју мисију „не може да ограничи и поистовјети само с тим народом. Тиме би она престала да буде Црква... Моја брига... за мој народ не може да ме ослободи одговорности – за сваки народ, свако људско биће – под капом небеском“ (217).

Умјесто даље елаборације наведене тезе, само ћу подсјетити на наслов књиге легендарног Патријарха Павла *Будимо људи*. Она много тога казује. Митрополит др Амфилохије – за вријеме својих честих боравака на Косову и Метохији, нарочито 1999. године, настојао је да се заустави страдање народа, да ниједан човјек не страда. И онда када је свима било јасно да његови вјерници – постају грађани другог реда на Косову и Метохији. Разумио је да је дугогодишња албанизација, у ствари, политика однорођене политике СФРЈ; она је и довела до онога што се дешавало мјесецима 1999. године – бруталног НАТО бомбардовања. Бомбе су рушиле све и убијале свакога! То је доживио као пораз људског разума. Није могао схватити, нити прихватити – да се најмоћнија сила на планети – тако обруши на његово пастирско стадо, на Косово и Метохију – пуну умјетности и високе етике. Доживио је то као крај европске цивилизације, крај хуманистичке Европе. Обузимало га је разочарење у човјека!

На једном мјесту својих записа др Амфилохије биљежи да трагедија народа на Косову и Метохији – није од јуче. Она траје вјековима. И заиста то је права и пуна истина онога што се дешавало на Косову и Метохији 1999. године. И данас. Све друго је натруњено политиканством. А са тиме иду и други пороци, који су притисли народ на Косову и Метохији. Несрећа не би-

ра – ни вјеру, нити нацију. Народ је њена жртва. И човјек. Чак и онај који смишља несрећу – другима.

Пуно је записа настало и остало да свједоче о тој колективној несрећи. А и о несрећи Човјека, оног Човјека кога је велики писац видио и записао: „Човјек – како то гордо звучи!“. Многи су и до сада писали о Косову и Метохији. Оно што знамо о Косову и Метохији кроз историју – знамо из тих књига. Доминантни су страни аутори. На нашу жалост – нису дали одговор зашто су били тако сурови судари са трагичним посљедицама. Или су врло штурни у објашњењима. Када су почели и зашто тако дуго трају. Саопштили су пуно чињеница и препустили другима да трагају за одговором.

Аутор овог четворокњижја др Амфилохије добро је информисан о том историјском ходу Косова и Метохије од времена када је било центар средњевјековне српске државе, када је на њему живјело мање од 1% албанског живља. Срби су чинили апсолутну већину. Данас је стање сасвим обрнуто. Информисан је и како је створена албанска држава и како се оспоравало право да Југославија интегрише Косово и Метохију – коју су од турске окупације ослободиле српске јединице. И како су се развијали ти односи кроз историју. Многи аутори су оставили и аутентичне записе о Косову и Метохији. Непрекинут је континуитет вјековних токова који су били бурни: тужни и трагични. У документима тога времена – исламизирани Шиптари се називају „разбојницима и убицама који се чак међу собом крваре око имања“. „Никога не штеде – траже `крв за крв““ (419). Понашају се по правилима шеријатског права и суровог закона Леке Дукађина – зуб за зуб; око за око. У ствари, виновници су многих крвопролића. Због таквог понашања католички свештеници моле, чак, папу: *Libera Nos Domine ad Albanesibus* – Ослободи нас Госпде од Албанаца! У другом писму из XVIII в. свештеници их проклињу: Боже искоријени и избриши све Албанце из земље живих“ (422). Страни дипломате и путописци који су похађали ове крајеве – а међу њима посебно Французи, Италијани, Руси – на исти начин пишу о Шиптарима. Подгорички ЦИД је објавио серију оваквих издања.

На овакве вијести двије Енглескиње билеже стање из половине 19. вијека:

„А шта друго можете и очекивати у Арнаутлуку. (Ми ову земљу називамо Старом Србијом). Записаће, такође, да тамо „лежи Призрен – стари Цариград“ (188).

Ових дана читамо покајнички запис норвешког официра из састава КФОР-а:

„Мој ментор ми је (на почетку) говорио да је бомбардовање Југославије била катастрофална грешка и да албанска мафија води

највеће послове с наркотицима у Европи... Нисам био свестан да КФОР у ствари – не ради свој посао. ... Данас се тога стидим“.
(ВН. 4.11.2011)

Овакви и слични записи свједоче о ходу историје на овим просторима. Али не нуде одговор на отворена питања. Др Амфилохије га назире када подсјећа на норме хришћанског учења и филозофије. Одиста је саопштио пуно битних детаља. Он види и биљежи страдање свога пастирског стада. Али говори и о страдању других народа, страдању Човјека. Као што је у своје вријеме писао Марко Миљанов о чојству и јунаштву – преко примјера који нису везани само за његов народ, тако и др Амфилохије види страдање и осталих народа на Косову и Метохији – од истих НАТО бомби 1999. године. У ствари Човјек је изложен највећем страдању.

Импонује начин како аутор долази до пуне истине. Сјећам се композитора Николе Херцигоње, како је припремао музички ораторијум Горски вијеџац: два дана и двије ноћи провео је у Његошевој капели на Ловћену – да би аутентично доживио муње и громове. Др Амфилохије је више пута боравио на Косову и Метохији – из истих разлога. Тако је на прави изворни начин долазио до сазнања о сукобима који вјековима трају. Навели смо примјер Марка Миљанова. Томе ћемо додати и однос црногорског Господара према заробљеницима у Вељем рату 1876–1878. године. И за заробљене Албанце – он је био цар јунака. И краљ Александар као голобради младић је упозоравао своје војнике да заробљеници нијесу наши непријатељи; непријатељи су на фронту – говорио је, а ови су наши сужњи и са њима се мора поступати по међународним прописима, као према ратним заробљеницима, по нашим традиционалним етичким нормама.

У сваком невремену нису доминантни такви људи; напротив! Доминантни су они којима је рат – брат! Циљ наведених књига др Амфилохија је, како се и наводи, „да пробуди савјест људи нашег поколења“, да њихово понашање увијек буде „сагласно неподмитљивој Божјој правди и истинској човјечности.“

Поменик новог Косовског страдања у четири књиге, је, у ствари, мемоарски запис и дневничке забиљешке – једног од најмудријих филозофа – теолога данашњице. Они су *en bloc* изузетно важан историјски извор. На високој цијени су записи најмудријих. Затим оних који се налазе на одговорним функцијама у смислу мудрости: Ко на брду, ако и малом стоји / Више види но онај под брдом! Видокруг аутора је одиста огроман. Види се то од странице до странице. И од књиге до књиге. Како вријеме буде пролазило – ови текстови ће бивати на све већој цијени. Уосталом митрополит Амфилохије је већ десет година – неприкосновено најпопуларнија личност у Црној Гори. Присјећамо се да су Черчилови *Мемоари* оцијењени као најбољи приказ историје

I и II свјетског рата – до сада написан. Свако ко је читао Толстојев *Раи и мир* увјерио се да је боље описан Наполеонов поход на Русију 1812. – него у било којој историјској студији.

Др Амфилохије је и до сада, ријечју и дјелом, био поуздани свједок свога времена. И тумач историјских процеса – у којима је и сам учествовао. То показује и овим четворокњижјем о Косову и Метохији – некад и сад. Из ових књига се може много тога научити. Човјек у принципу носи у себи доста демонског и злочиначког. Настоји да га потискује. И побјеђује. Опажа и запажа психолошку димензију, код човјека. Његов угао гледања стања на Косову и Метохији – о коме свједочи – битно је, дале, другачији од других. Рекао бих и племенитији. Хуманији. Зато и каже у једном тексту – Има довољно сунца за све! (199) или, Ласно ћемо – ако јесмо људи (253). Тако треба схватити – не само ово четворокњижје, него његово свеукупно дјело. Зато су и ове његове књиге „дивни косовски божури“, који цвјетају и миришу мирисом љубави и љепотом мудре ријечи. Као такве помоћи ће да свијет коначно сазна величину и праву истину о страдању народа на Косову и Метохији. Књига носи поруку да се то више никада и никоме не смије десити. Црногорски митрополит др Амфилохије заслужује највиша признања, јер је скренуо пажњу и на оно што је обичним оком тешко видјети.